

2011.02.04 f

ESZTERHÁS ISTVÁN

**AZ UIS PSZEUDOKARSZT BIZOTTSÁGÁNAK
TÖRTÉNETE**

Szeparátum a KARSZTFEJLŐDÉS XIV. tanulmánykötetből
Szombathely, 2009.

AZ UIS PSZUDOKARST BIZOTTSÁGÁNAK TÖRTÉNETE

ESZTERHÁS ISTVÁN

8045 Isztimér, Köztársaság u. 157.

Abstract: The foundation meeting of Pseudokarst Commission took place in the 12th UIS (Union Internationale de Spéléologie) Congress on August 15th, 1997 in La Chaux-de-Fonds (Switzerland). The assembly designated the main policy of the activity and elected the management. To the commission related researchers are performing freely, according to one's lights their projects and publications. Since the foundation elapsed 12 years, progressively more and more researchers have joined in the activities. Initially were only Central European attendants, afterwards the circle of the participants extended to the entire Europe and newly American and Asian researchers have joined in the Pseudokarst Commission. The researchers present their achievements two-yearly in the International Symposiums on Pseudokarst. Between 1982 and 2008 ten symposiums took places. The proceedings of the symposiums have 155 studies on 1236 pages. Furthermore international workshops and conferences took places on different fields of the pseudokarst science. Also proceedings were published about the presentations of these events. Since the foundation of the Commission significant accomplishments have happened in the research of the sandstone caves, granite caves and root stalagmites. The bilingual „Nachrichtenbrief“ (Newsletter) published in Hungary and it serves to maintain the communications. Up to now 18 issues have appeared on 150 pages. The Secretariat of the UIS has classified into the highest category the activity of the Pseudokarst Commission among the 24 commissions.

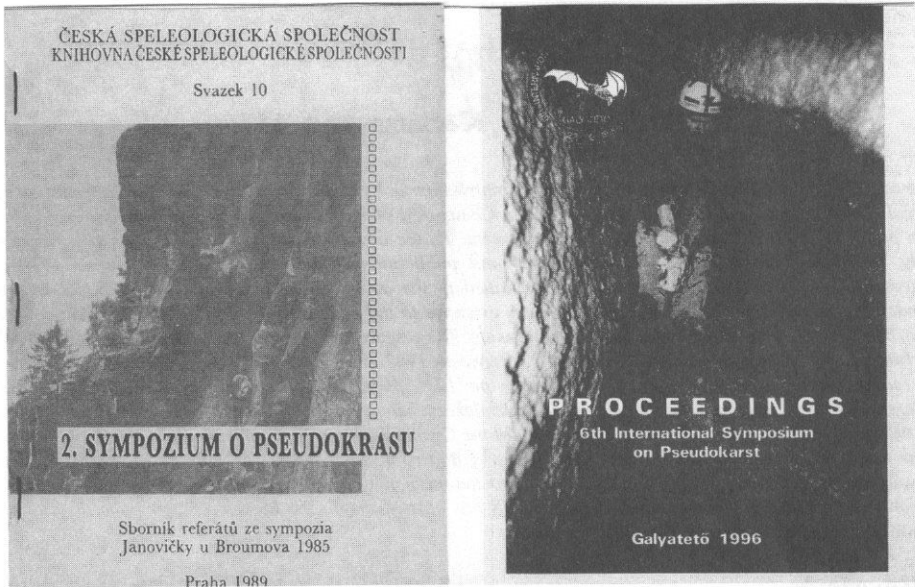
1. Bevezetés

Pszudokarsztos jelenségeket már meglehetősen régen megfigyeltek és leírtak, bár egységes elnevezést nem használtak rájuk. Kínában 2300 évvel ezelőtt feljegyzések készültek a lösz üregesedéséről. Az ókori római írásokban találunk említéseket az Etna lávacsőbarlangjairól (HALLIDAY 2007). A középkor végétől Európa legtöbb országából számos írás ismert pszudokarsztos barlangokról a kor szellemének és ismeretanyagának megfelelő – ma már mosolyra készítő – stílusban.

A 20. század elejéről származnak a „pszudokarszt”, a „pszudokarsztosodás” elnevezések. Eddigi ismereteink szerint elsőként W. von Knebel német geológus használta e kifejezéseket 1906-ban megjelent „Höhlenkunde mit Berücksichtigung der Karstphänomenen” című munkájában (KNEBEL 1906). 1931-ben F. P. Szavarjenszkij orosz geológus a lösz- és agyagüledékek pszudokarszt-jelenségeit elemezte. 1941-ben G. Florida olasz kutató „Un particolare fenomeno pseudocarsico manifestato da algune argile” címmel írt tanulmányt (FLORIDA 1941).

Az 1950-es években kezdett általánossá válni a pszudokarszt kifejezés, főként néhány közép-európai nyelven (cseh, német) megjelent speleológiai dolgozatban (KUKLA 1950, KOSACK 1952). Nem sokkal később már szinte egész Európában és Amerikában is tért hódított ez a szak-

kifejezés. 1982-től pedig rendszeresen szerveztek önálló pszeudokarsztos szimpóziumokat Közép-Európában (1. ábra). A szimpóziumok tanulmányköteteiben eddig 155 tanulmány jelent meg 1236 oldal terjedelemben.

1. ábra: A 2. és 6. szimpózium tanulmánykötetének borítói
 Fig. 1.: Book-covers of the proceedings of the 2nd and the 6th symposiums

2. Az UIS Pszeudokarszt Bizottságának megalakulása

A pszeudokarsztokkal foglalkozó tudományos összejöveteleken egyre többször szóba került egy világméretű szövetség létrehozásának szükségessége. 1996-ban a Galyatetőn rendezett 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium záróülésén (1996. szept. 22.) a jelenlévő kutatók öt határozatot fogadtak el. Ezek egyike az volt, „Mi kérjük az UIS Titkárságát, hogy tegyék lehetővé a svájci La Chaux-de-Fonds-ban 1997-ben rendezendő 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszuson megalakulhasson az UIS Pszeudokarszt Bizottsága” (ESZTERHÁS – SÁRKÖZI 1996). A szimpózium rendezősege a határozatot elküldte az UIS Titkárságának és a 12. Kongresszus Szervező Bizottságának. A határozatba foglalt kérelem meghallgatásra talált.

La Chaux-de-Fonds-ban rendezett kongresszuson idő- és teremhasználati tervet készítettek a létező 22 bizottság ülései számára. Ebben az ülés-tervben persze nem szerepelt a még nem is létező Pszeudokarszt Bizottság (és Barlangi Ásványok Bizottsága). Gyors reklamálás és átszervezés után helyet és időpontot kapott a Pszeudokarszt Bizottság ülése, de ez már nem

kerülhetett kihirdetésre, csak szájról szájra terjedt a lehetséges érdekeltek között. A Pszeudokarszt Bizottság alakuló ülése 1997. augusztus 15-én 10 óra 30 perckor ült össze a La Chaux-de-Fonds-i Kantonális Gimnázium 618-as termében (1. kép). Az előbb említett szervezési nehézségek miatt az alakuló ülésre 7 ország képviselőjében csak 10-en jöttek össze:

Bella, Pavel (SK)	van der Pas, Jan Paul (NL)
Bosák, Pavel (CZ)	Pavúza, Rudolf (A)
Eszterhás István (H)	Schöne, Tilo (D)
Gaál, Ludovít (SK)	Striebel, Thomas (D)
Mais, Karl (A)	Tulucan, Tiberiu (RO)

1. kép: A Kantonális Gimnázium La Chaux-de-Fonds-ban (Svájc). Ez volt a 12. UIS-Kongresszus központja. Itt alakult meg a Pszeudokarszt Bizottság 1997-ben

Picture 1.: The Cantonal Grammar School in La Chaux-de-Fonds (Switzerland). The centre of the 12th UIS-Congress. Here was established the Pseudokarszt Commission in 1997.

Az egybegyűltek döntöttek a bizottság megalakulása mellett. Megválasztották a következő tiszti kart: Jiří Kopecký (CZ) tiszteleti elnök, Eszterhás István (H) elnök, Tilo Schöne (D) alelnök, Tiberiu Tulucan (RO) titkár. Elfogadták a bizottság első munkatervét. Ez kiemelte a pszeudokarsztos barlangok kataszterezését, speciális munkacsoportok (geomorfológiai, ásványtani, klimatológiai, biológiai stb.) létrehozását, javaslatként az objektumok védelmére, kapcsolatgondozást más bizottságokkal (Vulkánszpeleológiai,

könyvtár stb.), erőteljes publikációs tevékenységet és a bizottság fokozatos bővítését (Közép-Európa → Európa → más földrészek) (TULUCAN 1997).

3. Tevékenység a svájci és a brazil UIS-kongresszusok között (1997-2001)

Röviddel a bizottság megalakulása után az elnök mintegy 50 körlevelet küldött szét a nemzeti szövetségeknek és a publikációkból már ismert pszeudokarszt-kutatókhoz. Ebben ismertette a bizottság megalakulásának tényét, egy leendő információs lap tervét és kérte az érdeklődőket a tevékenységbe való bekapcsolódásra. 1998. májusában megjelent a nemzetközi információs lapunk első száma „Nachrichtenbrief” címmel (2. ábra).

COMMISSION FOR PSEUDOKARST
at the International Union of Speleology

NACHRICHTENBRIEF Newsletter

Nr: 18.
June, 2008

Redakteur / Editor: István Eszterhás
Mitarbeiter / Associate: Georg Szentes

Postadresse / Mail-address: Köztársaság u. 157. H-8045 Isztimér / Hungary

Heimblattadresse / Homepage address: <http://get.to/pseudokarst>

BERICHT ÜBER DAS PSEUDOKARSTSYMPOSIUM

REPORT ON THE PSEUDOKARST SYMPOSIUM

D Das 10. Internationale Symposium über den Pseudokarst fand zwischen dem 30 April und 2 Mai 2008 in der Stadt Gorizia (Görz) in Italien statt. Diese Jubiläumsveranstaltung der Höhlenwissenschaften wurde von der Pseudokarstkommission der UIS und von der lokalen „Carlo Seppenhofer“ Karstforschungszentrale ins Leben gerufen. Die Arbeit der Organisatoren wurde vom Präsident des lokalen Speläoklubs, Maurizio Tavagnutti geführt. Dort hatten zweiundsechzig Forscher aus 11 Ländern (A, BR, CZ, D, H, I, IR, NL, PL, RUS, SK) teilgenommen, die sich mit dem Thema der Nichtkarsthöhlen befassten.

2. ábra: A bizottság nemzetközi lapja

Fig. 2.: International newspaper of the commission

A bizottság alakulásakor kitűzött célokat igyekeztünk megvalósítani. A pszeudokarsztos jelenségek számbavétele országonként különböző intenzitással folytatódott, illetve elkezdődött. Kölcsönösen kitűnő kapcsolatunk

alakult a Vulkánbarlangok Bizottságával és a Barlangkutatás-történeti Bizottsággal. Kicszeréljük kutatásaink eredményeit, látogatjuk egymás rendezvényeit. Több rokon témájú bizottsággal (Jégbarlangok Bizottsága, könyvtár stb.) is kerestük a kapcsolatot, de ezek egyenlőre elzárkóztak. Nemzetközivé vált az együttműködés a gyökérszlagmiték, a homokkő, a gránit és kvarc karrosodásának kutatásában. A pszeudokarsztos publikációk legtöbbje (köztük a szimpóziumok, konferenciák előadáskötetei is) különböző nemzeti kiadóknál jelennek meg. Ezek számát csak hozzávetőlegesen tudjuk megbecsülni. A Pszeudokarszt Bizottság csak a Nachrichtenbrief-et adja ki (évente kb. kétszer német és angol nyelven). A lapnak 2008-ig 18 száma jelent meg, amelyek 84 cikket, illetve rövid tanulmányt tartalmaznak összesen 150 oldalon. Rendszeresen éves beszámolókat küldtünk a Pszeudokarszt Bizottság tevékenységéről az UIS-Bulletinnek. Több országban (Csehország, Szlovákia, Magyarország, Németország stb.) elkészült a nemzeti pszeudokarsztos bibliográfia. Javasoltuk a nemzeti Környezetvédelmi Minisztériumoknak (egyres helyeken hivataloknak) a pszeudokarsztok védelmét. Ezt néhány intézményben akceptálták, mások nem is válaszoltak e felvetésre.

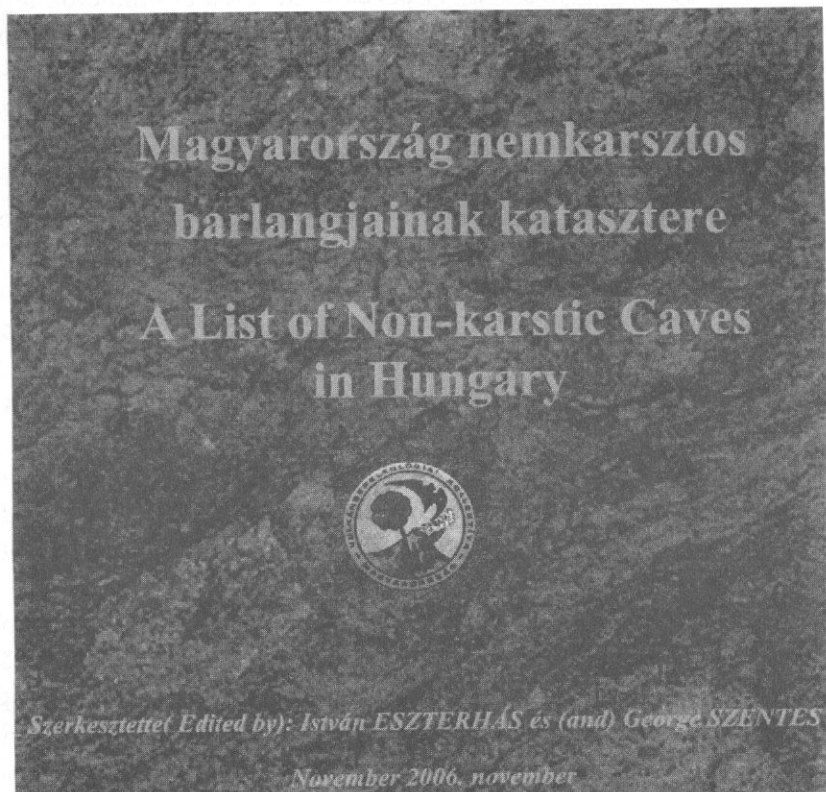
1998-ban megrendeztünk egy nemzetközi munkatalálkozót Bayreuthban (Németország), majd 1999-ben a 7. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumot Aradon (Románia). Több regionális találkozóról tudunk Európában, Észak-Amerikában, Ausztráliában és Kínában.

A 13. UIS-Kongresszuson (Brazíliában 2001-ben) a pszeudokarszt megítélése eltérő volt. A kongresszus nyitóülésén Pavel Bosák főtitkár mások mellett értékelte az UIS bizottságok tevékenységét. A tevékenység értékelésében a 24 bizottság közül a Pszeudokarszt Bizottságot (másik három bizottsággal) a legmagasabb kategóriába sorolta (*BOSÁK* 2001). Sajnos a kongresszus szervező irodája nem tervezett ülést a Pszeudokarszt Bizottság számára, de van der Pas közbenjárására az utólag be lett iktatva. A kongresszuson pszeudokarsztos témakörben mindössze négy előadás hangzott el (*ESZTERHÁS* 2001).

4. Tevékenység a brazil és a görög UIS-kongresszusok között (2001-2005)

A pszeudokarsztos barlangok összeszámlálása számos földrajzi területen megtörtént ebben a négyéves periódusban. Sajnos nincs mindenholn az exakt adatunk. Néhány országból ismerjük a pontos adatokat. Csehországból 1092, Magyarországról 896, Lengyelországból 811, Szlovákiából 215 pszeudokarsztos barlang lett feldolgozva 2005-ig. Magyarország

nemkarsztos barlangjainak katasztere számos térképpel, fényképpel digitális formában, CD-n és az interneten is (<http://geogr.elte.hu/nonkarstic>) megjelent (3. ábra). Ebben a szakaszban kutatóink nagy figyelmet fordítottak a homokkőbarlangok, a gránitbarlangok, a fumarólabarlangok és a tafonik genetikájának megismerésére, osztályozására.

3. ábra: Magyarország nemkarsztos barlangkataszterének CD-borítója
Fig. 3.: CD-cover of the List of Non-karstic Caves in Hungary

A publikációk száma az ismeretek bővülésével folyamatosan nőtt. Az írások pontos számát továbbra sem ismerjük, mert azok sok száz kiadónál jelennek meg a Föld különböző helyein. Folyamatosan, 2-3 évenként kértük az UIS Titkárságát, hogy legalább a Nachrichtenbrief megjelenését, terjesztését támogassa. Ők kérésünkre egyszer sem válaszoltak. Így a lapkiadás anyagi terheit csak néhány magyar, holland és osztrák kolléga fedezte és fedezi ma is.

2004-ben Teplý Vrch-ben (Szlovákia) rendeztük meg a 8. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumot (I. táblázat). Ezen az előadásokon és kirándu-

lásokon túl részben megújítottuk a vezetőséget, hivatalosan kértük a 14. UIS-Kongresszus szervezőit, hogy egy külön nemkarsztos szekciót hozzanak létre és egy petíciót fogalmaztunk meg a természet-, és ezen belül a barlangvédelem érdekében egy spanyolországi autópálya-építési terv ellen (ESZTERHÁS 2004).

I. táblázat
Table I.:

A Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumok
The International Symposiums on Pseudokarst

	Hely	ország	év	résztevő országok	résztevő személyek
1.	Janovičky u Broumov	CS	1982	3	87
2.	Janovičky u Broumov	CS	1985	5	75
3.	Königstein	DDR	1988	6	40
4.	Podonánky u Čeladná	CS	1990	9	61
5.	Szczyrk	PL	1994	4	21
6.	Galyatető	H	1996	8	32
7.	Arad	RO	1999	5	10
8.	Teplý Vrch	SK	2004	10	48
9.	Bartkowa	PL	2006	12	64
10.	Gorizia	I	2008	11	62
11.	Königstein	D	2010	?	?

A 14. UIS-Kongresszus Athénben volt, a helyiek belső vitája miatt meglehetősen kaotikus körülmények között. Összesen két pszeudokarsztos előadás hangzott el. Sajnos a kihirdetett programból itt is hiányzott a Pszeudokarszt Bizottság ülése. Ezen hiányosságon a jelenlevő Ludovít Gaál és Szentes György úgy segítettek, hogy egyszerűen lefoglaltak egy termet és kiírták az ülés tényét. Az ülésen végül is három földrész képviselésében 11-en jelentek meg, melyen szóba kerültek az eddigi tevékenységek, a Nachrichtenbrief sorsa és beszámolók különböző pszeudokarsztos vidékekről (SZENTES 2005).

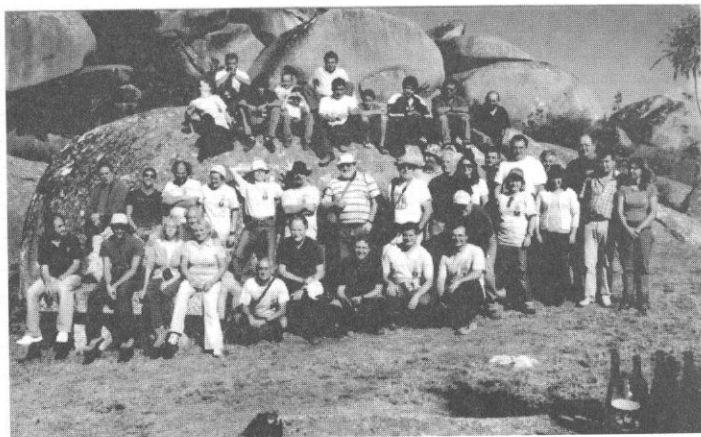
5. Tevékenység a görög és az USA-béli UIS-kongresszusok között (2005-2009)

Ebben az időszakban főként a gyökérsztalagmitok kutatása bizonyult sikeresnek. Újabban Ausztriában és Ausztráliában is sikerült gyökérsztalagmitokat találni. Több jelentős dolgot jelent meg a homokkőbarlangokról és a gránitbarlangokról. A 2003-as „Roraima Expedíció” sikerrein felbuzdulva 2007-ben a cseh, a szlovák és a horvát kutatókból álló „Tepuy Expedíció” járt Venezuelában, ahol jelentős méretű kvarcitbarlangokat tártak fel és érdekes barlangi bioképződményeket figyeltek meg (ŠMÍDA 2008).

Az utóbbi négy évben két nemzetközi szimpóziumot, egy nemzetközi konferenciát és egy nemzetközi munkatalálkozót tartottunk. 2006-ban volt a 9. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium Bartkowában (Lengyelország). Ezen 31 jelentős előadást hallottunk és megtekintettük a Beszkidek legjelentősebb homokkőbarlangjait (ESZTERHÁS 2006). 2008-ban volt a 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium Olaszországban, Goriziában (2. kép). Itt 22 előadást tartottak a világ legkülönbözőbb pszeudokarsztos vidékeiről és a kirándulás során megnéztük a Villanovai-barlangot, ami a mészkövek közti flisréteg eróziójával és felszakadozásával keletkezett. E szimpózium bizottsági ülésén volt egy jelentős tisztségviselő váltás. Eszterhás István (H) 12 évi elnökség után bejelentette, hogy megromlott egészségi állapota miatt e tisztséget már nem tudja vállalni. Az új elnök Jan Urban (PL) lett és vezetőségi taggá lettek választva ázsiai és amerikai kutatók is (III. táblázat). Nagysikerű és jelentős volt a Gránitbarlangok Nemzetközi Konferenciája 2007-ben A Coruñában (Spanyolország) és kirándulásai a spanyol és portugál Galícia gránitvidékein (3. kép). E konferencia nagyban hozzájárult Európa legnagyobb gránitbarlangjának, az O Folón-barlangrendszernek fokozott védelem alá helyezéséhez (ESZTERHÁS 2007). Szintén 2007-ben volt a Nemzetközi Munkatalálkozó a Gyökérsztalagmitokról Teplice nad Metují-ban (Csehország). Ezen főleg a nagyon pontos dokumentálásról, publikálásról és a közeljövő teendőiről volt szó (II. táblázat).

2. kép: A 10. szimpózium hallgatósága a Goriziai vár Grófi Termében
Picture 2.: The attendance of the 10th symposium in the Count's Hall of the Castle of Gorizia

3. kép: A Nemzetközi Gránitbarlang Konferencia résztvevői
a portugáliai Boivão falu melletti „Castelo da Furna” gránitparkjában
Picture 3.: The participants of the International Conference on Granite Caves
in the „Castelo da Furna” of the granite park near the village of Boivão in Portugal

II. táblázat
Table II.

A Nemzetközi Pseudokarszt Munkatalálkozók
The International Workshops on Pseudokarszt

hely	ország	év	téma	Részvevők száma
Teplíce nad Metují	CS	1992	Gyökérsztalagmiték	?
Salgótarján és Rimaszombat	H és SK	1995	Pseudokarsztos barlangok védelme	25
Bayreuth	D	1998	Homokkő- és gránitbarlangok	16
A Coruña	E	2007	Gránitbarlangok	30
Teplíce nad Metují	CZ	2007	Gyökérsztalagmiték	25

III. táblázat
Table III.

Az UIS Pseudokarszt Bizottságának tisztségviselői 1997-2008 között
Office-holders of the UIS Pseudokarszt Commission between 1997 and 2008

Tiszteleti elnökök:	időtartam
Jiří Kopecký (CZ)	1997 →
Eszterhás István (H)	2008 →
Elnökök:	
Eszterhás István (H)	1997-2008
Jan Urban (PL)	2008 →
Alelnökök:	
Tilo Schöne (D)	1997-2004
Rudolf Pavuza (A)	2004 →
Titkárok:	
Tiberiu Tulucan (RO)	1997-2004
L'udovit Gaál (SK)	2004 →
Elnökségi tagok:	
Hartmut Simmert (D)	2006 →
Maurizio Tavagnutti (I)	2006 →
Marcos Vaqueiro (E)	2006 →
Jan Urban (PL)	2006-2008
Soraya Ayub (BR)	2008 →
Marina Vdovec (RUS)	2008 →
Ahmad Afrasibian (IR)	2008 →

Megelégedéssel nyugtázhatjuk, hogy 2005-től egyre több ország és kontinens kutatói kapcsolódtak be a Pseudokarszt Bizottság munkájába. Spanyolországtól Oroszorszáig és Svédországtól Olaszorszáig Európa szinte minden országa képviselve van már a bizottságban, de fokozatosan kapcsolódnak be a tevékenységbe Észak- és Dél-Amerika, Ázsia és Ausztrália kutatói is. 2008-ban létre jött az UIS Pseudokarszt Bizottságának web-lapja a <http://rcswww.urz.tu-dresden.de/~simmert/pkarst> elérhetőséggel.

6. Összegzés

1997-ben alakult meg az UIS Pszeudokarszt Bizottsága. Az azóta eltelt tizenkét év számos eredményt hozott. A bizottsághoz csatlakozott kutatók tevékenységüket szabadon, saját belátásuk és lehetőségeik szerint végzik. 12 év alatt a legjelentősebb tudományos eredmények a speleogenetika, a homokkőbarlangok, a gránitbarlangok és a gyökérsztalagmitiek kutatásában történtek. A kutatók munkásságuk eredményeiről a 2-3 évenként rendezett nemzetközi pszeudokarszt szimpóziumokon, az UIS-kongresszusokon és regionális konferenciákon, munkatalálkozókon számolhatnak be. Saját bizottsági tanulmányköteteinkben már közel kétszáz, a témába vágó dolgozat jelent meg. Van saját nyomtatott nemzetközi lapunk és weboldalunk is.

Több külföldi barlangkutató kollégám vetette fel, hogy foglaljam össze az UIS Pszeudokarszt Bizottságának eddigi történetét, mielőtt annak részletei feledésbe merülnének. Ezt előbb a bizottság weblapja számára írtam meg angolul és németül (*ESZTERHÁS* 2008), de most kis módosítással magyarul is bátorkodom közreadni.

IRODALOM

- BOSÁK, P.* (2001): Commission and Working Group Activity – kézirat Opening Plenary Meeting of the 13th International Congress of Speleology in Brazil, Ciudad Brazília p. 13-14.
- ESZTERHÁS I.* (2001): Activites of Pseudokarst Researchers on the 13th International Congress of Speleology – Nachrichtenbrief (Nr. 8), Isztimér p. 1-3.
- ESZTERHÁS I.* (2004): Report on the Pseudokarst Symposium – Nachrichtenbrief (Nr. 12), Isztimér p. 1-6.
- ESZTERHÁS I.* (2006): Report on the Pseudokarst Symposium – Nachrichtenbrief (Nr. 15), Isztimér p. 1-6.
- ESZTERHÁS I.* (2007): International Conference on Granite Caves – Nachrichtenbrief (Nr. 17), Isztimér p. 1-7.
- ESZTERHÁS I.* (2008): History of the UIS Pseudokarst Commission / Geschichte der Pseudokarstkommission des UIS – <http://rcswww.urz.tu-dresden.de/~simmert/pkarst>
- ESZTERHÁS I. – SÁRKÖZI SZ.* (1996): Introduction – Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető p. 10-15.
- FLORIDA, G.* (1941): Un particolare fenomeno pseudocarsico manifestato da algune agrile – Bolletino della Societa ei Scienza Naturale ed Economiche di Palermo (vol. 23), Palermo p. 10-19.

- HALLIDAY, W.R.* (2007): Pseudokarst in the 21st Century – *Jurnal of Cave and Karst Studies* (vol. 69), USA p. 103-113.
- von *KNEBEL, W.* (1906): Höhlenkunde mit Berücksichtigung der Karstphänomenen – Druck u. Verlag von Friedrich Vieweg u. Sohn, Braunschweig p. 183.
- KOSACK, H.P.* (1952): Die Verbreitung der Karst- und Pseudokarst-Erscheinung über die Erde – *Petermanns Geographische Mitteilungen* (B. 96.), Gotha p. 16-22.
- KUKLA, J.* (1950): Pseudokrasové jaskyně u Liktu na Slovensku – *Československý kras* (vol. 3), Brno p. 274-278.
- ŠMÍDA, B. et. al.* (2008): Speleoxpedícia TEPUY 2007 (stolové hory Chimantá a Roraima, Venezuela) – *Speleofórum* (vol. 27), Praha p. 49-57.
- SZENTES Gy.* (2006): 14th International Congress of Speleology – *Nachrichtenbrief* (Nr.14), Isztimér p. 1-6.
- TULUCAN, T.* (1997): New U.I.S. Commission – „Insid Earth” Sonderausgabe von 12. Int. Kongr. für Speläologie (Nr. 6. 97.), La Chaux-de-Fonds p. 6.